

★ Maleisië en Thailand

MALEISIË: MAK YONG 'DEWARA INDERA' 19.30 UUR

THAILAND: RIO ET 21.30 UUR

STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM 1 EN 2 JUNI

THAILAND

MUZIEK EN DANS UIT ROI-ET

1. Intrumentaal ensemble
2. Manora Len Nam Dans
3. Maw-lam
4. Fon Maeng Tab-Tao
5. Ram Muay Boran
6. Serng Chieng Khong
7. Solo Phin, Khaen, Sanu
8. Ram Tai Phukac
9. Solo Huen, Wode
10. Deung krok deung sak Dans
11. Solo Pong Lang
12. Fon Phu Thai Sarm Pao Dans
13. Tan Kratop Sak
14. Finale

INLEIDING

ALGEMEEN

In cultureel opzicht is Thailand onder te verdelen in vier regionen; Noord-, Noordoost-, Centraal- en Zuid-Thailand. Deze gebieden vertonen wat betreft hun dialect, gebruiken, levensonderhoud en muziektraditie belangrijke onderlinge verschillen.

In het Noordoosten bestaan drie verschillende culturen, de *Lam-cultuur*, de *Kantruem-cultuur* en de *Korat-cultuur*.

Het gezelschap uit Rio-et brengt een programma uit de *Lam-cultuur*.

HISTORISCHE ONTWIKKELING

In de literatuur van het Noordoosten van Thailand en in het moderne taalgebruik van de van de Thai bestaat geen term voor 'muziek'.

In plaats daarvan gebruikt men algemene begrippen als *tantri* uit het Sanskriet en *turiya* en *mahori* uit het Pali.

Het uit het Sanskriet overgenomen *tantri* werd in de literatuur uiteindelijk *nontri* en in het tegenwoordige taalgebruik *dontri*. In moderne Sanskriet woordenboeken wordt *tantri* echter niet omschreven als 'muziek', maar als 'een van snaren voorzien instrument'.

In de cultuur van Noord-Oost Thailand is het begrip *dontri* overgenomen in de betekenis van 'mooie, geordende klanken', en kan zo met het Westelijke begrip muziek vergeleken worden. De eigenlijke betekenis van de term is onder bevolking echter in het geheel niet bekend. Onder *dontri* verstaat men gewoonlijk de Hofmuziek en de moderne popmuziek uit

het Westen. Alle andere muzikale activiteiten vallen niet onder het begrip *dontri*.

Verder maakt men onderscheid tussen zingen, reciteren, huldigingsgezang, gemeenschappelijk gezang, enzovoorts.

Dergelijke activiteiten van monniken worden in het Noordoosten van Thailand overigens in geen geval tot de muziek gerekend.

MUZIEKVORMEN

BOEDDHISTISCHE MUZIEK

De muziek van deze regio is in twee categorieën onder te verdelen; de boeddhistische muziek en de dorpsmuziek.

De eerste bestaat hoofdzakelijk uit gezangen voor verschillende gelegenheden, zoals bijvoorbeeld de dagelijkse gezangen, die ter ere van een geheiligde dag, bij begrafenissen, gedurende de vastentijd, of voor het verdrijven van geesten en onheil.

Het merendeel van de Thaise bevolking reciteert deze muziek. De monniken in kloosters gebruiken muziekinstrumenten voor bepaalde ceremoniën, zoals de *kong nyai* (grote trommel), de *khong nyai* (grote gong), de *pong* (houten gleuf-trommel) en de *rakhang* (grote klok).

De dorpsmuziek valt uiteen in twee typen; de rituele en de amusementsmuziek. De rituele muziek hoort bij bepaalde ceremoniën als het terugroepen van de ziel of die voor de Geest van de Hemel. De amusementsmuziek bestaat hoofdzakelijk uit begeleide zang, die de *lam* genoemd wordt.

MALEISIE

KUMPULAN SRI TEMENGGONG ENSEMBLE MAK YONG - 'DEWA INDERA, INDERA DEWA'

MAK YONG-THEATER

Mak Yong is een specifieke vorm van het Maleise danstheater, waarin elementen uit rituele dansen, vocale en instrumentale muziek alsmede geïmproviseerde spreekteksten, vergezeld van gestileerde bewegingen met elkaar worden verbonden. *Mak Yong* wordt voornamelijk aan oostkust van het Maleise schiereiland, in de provincies Patani en Kelantan, opgevoerd, in het aldaar gesproken dialect. Het is een van de oudste en belangrijkste traditionele theatervormen van deze streek.

Mak Yong heeft twee hoofdcategorieën: amusements theater en spiritueel theater. Beide vormen hebben een diepe magische en mystieke inhoud.

Zo wordt aangenomen dat uit het *Dewa Muda* verhaal - oorspronkelijk het enige - eerst zeven en daarna twaalf verhalen zijn ontstaan.

Mubin Sheppard stelde een lijst samen van elf varianten: *Dewa Muda, Anak Raja, Gondang, Bongsu Sakti, Gading Bertiman, Puteri Timun Muda, Raja Tangkai Hati, Raja Muda Laleng, Ijau Ijau Intan Permata, Raja Muda Lembek, Raja Dua Sarupa* en *Indera Dewa Indera*.

HISTORISCHE EN CULTURELE GESCHIEDENIS

De ontstaansgeschiedenis van *Mak Yong* is obscuur. Bij gebrek aan geschreven teksten moeten wij ons wat betreft de geschiedenis van *Mak Yong* van voor 1878, verlaten op legenden en mondelinge overleveringen. Uit de periode daarna is een grote hoeveelheid documentatie aanwezig. Berichten over *Mak Yong* in de twintigste eeuw vinden wij onder meer in de geschriften van Skeat, Cuisinier, Sheppard en Malm.

Een typische *Mak Yong* voorstelling kan meerdere nachten - gewoonlijk drie tot vijf - in beslag nemen. Maar ook voorstellingen van een enkele nacht zijn niet ongewoon.

De langste voorstelling duurde daarentegen maar liefst 45 nachten.

De zit en speelplaatsen vertonen in het Kampong Temenggong-theater een duidelijk scheiding tussen mannelijke en vrouwelijk acteurs. Het is onduidelijk hoe lang deze vorm in de dorpen van Kelantan reeds bestond voordat zij in het Kampong Temenggong theater werd geïntegreerd.

REPERTOIRE

Niemand weet hoe oude de tegenwoordige *Mak Yong*-vertellingen zijn, en of zij daarvoor al ergens anders bekend waren. Het repertoire is in de bestaansgeschiedenis voortdurend uitgebreid.

ROLVERDELING

Naar gelang de duur van de voorstellingen, varieert het aantal acteurs van acht tot dertig.

De volgende rollen komen in Mak Yong voor:

Pak Yong - de mannelijke hoofdfiguur

Mak Yong - de vrouwelijke hoofdfiguur

Peran of Pengasoh - dienaar

Inang - dienaars

Tok Wak - oude man

Dewa-Dewa - goden en geesten

Jin en Gergasi - boze geesten en monsters

Orang Darat - dorpsbewoner

Burung en Binatang - vogels en andere dieren

De rollenstructuur is weliswaar uitermate streng en afgebakend, maar biedt toch genoeg mogelijkheid tot afwisseling en flexibiliteit.

Pak Yong is de mannelijke hoofdfiguur.

In Kelantan wordt deze rol sinds kort uitsluitend door vrouwen gespeeld.

Het spelen van de rol geldt als het hoogtepunt in de carrière van een actrice.

Zij wordt pas als een volleerd actrice beschouwd wanneer zij deze rol moeiteloos beheerst. Gewoonlijk wordt deze rol door de aantrekkelijkste actrice gespeeld; maar schoonheid alleen is niet genoeg: zij moet zich ook als zangeres en danseres bewijzen en over mimische kwaliteiten beschikken.

Daarnaast wordt van haar een diepgaande repertoirekennis verlangd.

Mak Yong is de vrouwelijke hoofdpersoon en wordt door vrouwen - hetzij in de rol van koningin of prinses - vertolkt. De prestaties van de *Mak Yong* vertolkster is van hetzelfde niveau als van de *Pak Yong*. De actrices wisselen van tijd tot tijd van rol.

DE GESCHIEDENIS VAN 'DEWA INDERA'

De Bladprinses Tuan Puteri Selindungan Daun zit spelend onder de takken van een boom, die haar moeder is. De Prinses wordt ontdekt door Raja Gergasi, koning en menseneter, die op zoek naar voedsel elke zeven dagen in het woud tevoorschijn komt. Hij begeert de prinses, maar zij wijst hem af. Hij dreigt dat hij haar zal verslinden als zij niet met hem wil trouwen.

De prinses, verlaten door haar dienaars, ziet geen uitweg en smeekt om een week bedenktijd. Het monster laat haar gaan en verdwijnt. De Prinses barst in snikken uit en smeekt haar moeder om hulp. De boom neemt haar in zich op.

Op de afgesproken tijd keert de koning terug. De prinses is verdwenen en hij merkt dat zij hem heeft bedrogen. Hij geeft zijn dienaars bevel haar te zoeken. Maar ondanks het kappen van diverse bomen, blijft de prinses onvindbaar. Raja Gergasi beveelt overal naar haar te zoeken.

Dewa Indera en Indera Dewa, twee prinsen uit het Koninkrijk Wat Tujoh Kedi Beremas, bevinden zich in hun tuin. Zij zijn moe, willen rusten en bevelen hun dienaars water te halen. Het water smaakt zuur. Zij willen weten waar het water vandaan komt. Aan de rand een tranen-vijvertje vinden zij de bewusteloze prinses.

De beide prinsen voelen zich tot haar aangetrokken en komen overeen dat wie haar tot leven wekt, haar mag trouwen.

Dewa Indera, de oudste broer, tracht haar door zijn toverkracht te laten ontwaken, maar het lukt hem niet. Indera Dewa slaagt dan met zijn magie echter wel en hij beschouwt de prinses als de zijne. De beide broers raken in gevecht. De jongste geeft zich over en staat de prinses aan zijn broer af. Op de terugweg komen zij het monster en zijn leger tegen. In de daaropvolgende strijd wordt Dewa Indera verslagen.

Indera Dewa overwint op zijn beurt het monster en wil hem doden. Het monster smeekt om vergiffenis en belooft niemand ooit meer kwaad te berokkenen. Indera Dewa laat hem vrij en het monster keert terug naar het woud.

Dewa Indera, Indera Dewa en hun dienaars gaan naar huis en Dewa Indera trouwt met de Bladprinses.

Ram Muay Boran (Oude boxers-dans)

Dit is een oude krijgsoans uit de provincie Sakonakorn. Dit deel van de dans is bedoeld als opwarming en als uitdaging, alvorens de strijd begint. Het is veelal en imitatie van sterke dieren zoals tijgers, krokodillen, draken en adelaars. De boxers hebben tatoeages zoals vroeger gebruikelijk was.

Serg Chieng Khong (Uitdrijvingsdans)

Deze dans toont de noordoostelijke riten en rielen die worden aangewend om goddelijke wezens in een mand te lokken. Eenmaal in de mand wordt deze geschud om zo de geesten te bewegen de duivels uit het dorp te verjagen.

Ram Tai Pukao (Dans van de mensen uit de heuvels)

Deze dans is afkomstig van een stam uit de heuvels van Kalasin. De bewegingen beschrijven het leven van alledag. Uitgebeeld wordt het zoeken naar bamboescheuten en paddestoelen voor het eten.

Dung Khrok Dung Sak (Touwtrekken tussen stamper en vijzel)

Deze dans verbeeldt het raadplegen van het orakel van het regenoffer. Volgens de traditie wordt in een dorp iemand uitverkoren het offerritueel uit te voeren en als medium te dienen. Op de offerplaats wordt door twee groepen mensen aan een touw getrokken. Aan de ene kant van het touw hangt een vijzel, aan de andere een stamper. Wint de door het medium aangewezen kant dan valt het hele jaar regen, zo niet zal er droogte heersen.

Fon Phu Thai Sam Phao Dans

De Phu Thai wonen verspreid over het Noordoosten van Thailand. Dit volk heeft een geheel eigen cultuur ontwikkeld. Het Instituut voor Dramatische Kunst in de provincie Roi-et bestudeerde de bewegingen en stilistische kenmerken van hun dansen om een aantal dansseries te maken.

Deze voorstelling kwam tot stand in samenwerking met The Extra European Arts Committee en the Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, Thailand

Ten Krathop Sak

Een vrolijke bamboe-dans, oorspronkelijk afkomstig van de Saek stam uit het Noordoosten van Thailand.

Belangrijkste instrumenten hierbij zijn de *khaen* (mondorgel), de *phin* en de *so* (respectievelijk getokkelde en gestreken luit), de *pong-lang* (xylofoon), de *wode* (panfluit), naast trommels en cymbalen.

In de ensemblemuziek kent men echter geen gestandariseerde instrumentatie, terwijl de instrumentale muziek solistisch is, danwel ter begeleiding van zang en dans dient.

De dorpsdansen hebben in het Noordoosten van Thailand een ongedwongen, informeel karakter, en vormen een bestanddeel van de omgangsvormen tijdens feestelijke gelegenheden.

DORPSDANSEN

Het merendeel van de dorpsdansen uit Noordoost Thailand hebben een ongedwongen, informeel karakter. Zij zijn onderdeel van de vele feesten (*bun*) die jaarlijks plaatsvinden. Iedere danser danst zoals hij zelf wil. De dorpsbewoners van de provincie Surin en die van de provincie Nakhon Phanom, de Phu Thai, hebben een hoogst kunstzinnige dansstijl ontwikkeld.

Tegenwoordig bestaan er scholen waarin de verschillende dansvormen tot hoge artistieke ontwikkeling worden gebracht. Zo heeft het Instituut voor Dramatische Kunst in Rio-et een belangrijke bijdrage geleverd bij het creëren en perfectioneren van de talrijke dansen die geliefd zijn bij de Thaise bevolking.

PROGRAMMA

Inleiding

Deze wordt gevormd door de introductie van de melodieën *pong lang*, *phin*, *khaen* en *wode*. Deze melodieën dragen de namen van de belangrijkste muziekinstrumenten van het ensemble.

Pong lang is een op de xylofoon gelijkend slaginstrument. Het bestaat uit 12 grote houten staven die aan het eind door middel van een sterk touw aan elkaar zijn bevestigd. De *phin* is een uit hout vervaardigd tokkelinstrument met een rechthoekige klankkast en afgeronde hoeken, dat soms de vorm van een blad heeft.

Over de lengte van het instrument zijn twee tot vier metaalsnaren gespannen die door de aanslag van een hoornen plectrum tot klinken worden gebracht.

De *khaen* is het oudste Thaise instrument. Het is een blaasinstrument dat is samengesteld uit bamboepijpen van verschillende lengten. De *Khaen*, oorspronkelijk afkomstig uit Laos maakt al 2400 jaar deel uit van de Thaise muziekgeschiedenis.

De *wode* is een soort panfluit, samengesteld uit 6 tot 9 kleine bamboepijpen.

Al deze instrumenten kunnen een solopartij vervullen, maar meestal worden ze door een aantal slaginstrumenten begeleid.

In de liederen wordt over het algemeen de natuur van dit deel van Thailand bezongen alsmede het dagelijks leven van de bewoners uit deze streek.

Manora Len Nam (Dans van de badende Manora)

Het verhaal van de Prinses Manora is afkomstig uit de noordoostelijke literatuur. Manora is een beeldschone vrouw getooid met een vogelstaart, vleugels en klauwen. Ze is de zevende dochter van een machtige koning. Aan het eind van het verhaal wordt zij de vrouw van de held Thao Seeton. In iedere dans verschijnt een jager die Manora, de vogel-vrouw wil vangen, terwijl zij met haar zusters aan het baden is. Zij loopt in een val en wordt naar Thao Seeton gebracht.

Maw-lam

Een soort volksgezag begeleid door instrumenten.

De zanger heet Maw-lam en de musicus is de Maw-khaen. De Maw-lam zingt een antal liederen die boeddhistische idealen en dialogen tot onderwerp hebben.

Fon Maeng Tab-Tao Dans

Maen Tab-Tao is een insect uit het Noordoosten van Thailand. Het heeft een plat lijf een paar vleugels met een bruin-zwarte kleur zoals de kakkerlak. Het insect smaakt heel delicaat en bijzonder en vormt een belangrijk bestanddeel van de soep 'Kang Om'. Deze dans verbeeldt het dagelijks leven van de Maen Tab-Tao met name in de paringstijd.